

Dat de film niet volledig tot wetenschappelijk document kon worden zou ik willen toegeven, en wel in zoverre dat wij niet de gelegenheid (financieel) hadden om de desbetreffende patiënt ook na afloop van de behandeling nogmaals te filmen. Wij zijn echter doende hiervoor alsnog een oplossing te zoeken.

Ad 4. De opmerkingen over het resultaat van de behandeling bij de desbetreffende patiënt zijn volkomen onjuist.

De inleider van de filmvertoning, Dr. VAN TOL, wilde in het kader van een studentenvoorstelling niet alle details van de behandeling en de nabehandeling bespreken. In deze film ging het tenslotte niet om die ene patiënt, maar om de merites van de besproken therapie die mogelijkheden biedt om psychisch uiterst gepantserde patiënten tot spreken en verwerken van onverwerkte traumata te brengen.

De opmerking over de besloten voorstelling, waarbij ook Hare Majesteit de Koningin aanwezig was, acht ik volslagen misplaatst. H. M. de Koningin heeft voor de behandeling van de ex-verzetslieden steeds de grootste belangstelling getoond en het was ook een van haar persoonlijke wensen om in deze vorm, de presentatie via de film, iets van de mogelijkheden van behandeling te leren kennen.

De belangstelling voor de film is nog steeds buitengewoon groot. De mogelijkheden die daardoor zijn geopend voor communicatie, ook met de LSD-lievende jeugd, worden door ons grondig geanalyseerd.

Literatuur: TIMMERS, S. (1970) *Ned. T. Geneesk.* **114**, 73.

Oegstgeest, januari 1970

J. BASTIAANS

THERAPIE VAN PERNICIEUZE PSYCHOSE

Naar aanleiding van de voordracht van collega TOLSMA (1969) over de pernicieuze psychose zouden wij het volgende willen opmerken: In deze voordracht veronderstelt collega TOLSMA dat er sprake is van een stoornis in het hypofysaire-hypothalamische systeem met van daaruit een invloed op de bijnierfunctie. Indien collega TOLSMA dit aanneemt is het niet duidelijk waarom de therapie in de eerste plaats moet bestaan uit elektroshock en niet uit behandeling, gericht op het ingrijpen in de endocriene huishouding. Onze eigen ervaringen wijzen erop dat dit wel degelijk mogelijk is. In de jaren vijftig werd in een paar gevallen door middel van ACTH een goed resultaat bereikt; recentelijk kon dit worden herhaald door een behandeling met een van de moderne corticosteroidpreparaten (dexamethason). Dit is ook beschreven in de literatuur (LINGJAERDE). In sommige statistieken is de mortaliteit van dit ernstige syndroom, dat zonder behandeling altijd dodelijk verloopt, gedaald tot nul onder invloed van de corticosteroidtherapie.

Wij hopen binnenkort elders een casuïstische mededeling over het delirium acutum te publiceren (deze naam prefereren wij voor het pernicieuze syndroom), waarin nader verslag wordt gedaan over de problemen in de diagnostiek en de mogelijkheden en moeilijkheden van behandeling met ACTH of corticosteroiden. Wij willen er echter hier reeds op wijzen dat er andere therapieën mogelijk zijn.

Literatuur: TOLSMA, F. J. (1969) *Ned. T. Geneesk.* **113**, 1874.

Amsterdam, 2 december 1969

J. H. THIEL

J. CHRISTOFFELS

Het syndroom van de acute pernicieuze psychose kan onder verschillende omstandigheden ontstaan. Kort samengevat kan het als volgt worden geëncadreerd:

a. Als organisch psychosyndroom bij bv. arteriosclerosis

cerebri, dementia paralytica, contusio cerebri, encephalitis, enz. In ons aantal van ruim 20 patiënten komt deze vorm niet voor.

b. Als exogeen reactie-type (infectieziekten, intoxicaties). Bij infectieziekten hebben wij het nimmer gezien; bij intoxicaties eenmaal na een amitriptyline-vergiftiging, welk geval reversibel bleek te zijn.

c. Endocrinogeen. Het wordt beschreven zowel bij hyperals hypofunctie van de bijniere, bij hyperthyreoidie, enz. Wij zelf hebben het bij primaire stoornissen van klieren met interne secretie nimmer gezien. Bij routine-onderzoek bleken bij onze patiënten de 17-hydroxy-ketosteroiden steeds normaal te zijn. Vermeld zij in dit verband, dat wij bij onze 75 patiënten met een postpuerperale psychose driemaal het syndroom van de acute pernicieuze psychose aantreffen.

d. Psychoreactief; psychogeen in de ruime zin van het woord (psychodynamische ontwikkelingsstoornissen; actuele conflictsituaties). Het werd gezien na het bombardement van Rotterdam in 1940 en in 2 gevallen na de watersnood in 1953. In verscheidene gevallen wogen de psychodynamische ontwikkelingsstoornissen relatief zwaar. Ook hier hebben wij geen duidelijke afwijkingen gevonden in de 17-hydroxyketosteroiden-uitscheiding, afgezien van één patiënt bij wie de uitscheiding was verhoogd.

e. In het kader van in hoofdzaak endogeen bepaalde psychosen. Bij een 10-tal patiënten was er een familiale belasting met manisch-depressieve psychosen dan wel een vitaal-depressief syndroom in de voorgeschiedenis. In één geval was er sprake van verschillende schizofrene psychotische fasen in de voorgeschiedenis.

f. In de meeste gevallen is er sprake van een multicondionaliteit in verschillende combinaties van a t.m. e.

Wat de therapie betreft: het zou denkbaar zijn dat, indien het syndroom ontstaat in het verloop van een dementia paralytica, een gerichte anti-luetische therapie, bv. met antibiotica, succes kan hebben.

Indien er sprake is van een hypofunctie van de bijnier, met name als de cortisolspiegels in het bloed bij herhaling verlaagd zijn, kan een behandeling met corticosteroiden als substitutietherapie mogelijk resultaat hebben.

In 1956 hebben wij 2 patiënten beschreven die — in navolging van LINGJAERDE — behandeld werden met ACTH (TOLSMA). Bij de ene patiënt verergerde de psychose, bij de andere deed zich geen enkele verbetering voor. Genoemde ervaringen zijn in overeenstemming o.a. met die van BURGUET (1955). Daarbij dient men te bedenken, dat ACTH — en dit zelfde geldt voor corticosteroiden — psychosen kan veroorzaken, met name delirante beelden. LINGJAERDE trouwens behandelt zijn patiënten met een combinatie van corticosteroiden en wat hij noemt een intensieve elektroshocktherapie. Daardoor wordt de betekenis van de corticosteroidtherapie wel sterk gerelativeerd. In zijn publikatie van 1961 vermeldt hij 17 patiënten die op deze gecombineerde wijze werden behandeld en bij wie in 4 gevallen de diagnose twijfelachtig was. Terloops wordt één patiënt genoemd die alleen met behulp van corticosteroiden zou zijn hersteld.

In een overzichtsstudie van de schizofrenie en de acute maligne delieren, verschenen in 1964 (LINGJAERDE), wordt slechts gesproken over de gecombineerde behandeling.

Na een behandeling met elektroshock-blocks volgens het schema van Arnold, te zien als een breed-spectrum-therapie, hebben wij bij onze patiënten geen gevallen met dodelijke afloop meer gehad. Daarbij traden, mits goed voorbereid, geen complicaties op.

De patiënt die voor het Klinisch Genootschap werd beschreven, bewijst dat op deze wijze ook in het allerlaatste

stadium nog herstel in kan treden. Duidelijk zal zijn, dat men althans in het derde en vierde stadium, niet veel tijd meer heeft voor experimenten. Bovendien moet men in gedachte houden dat het beloop van de acute pernicioze psychose niet steeds irreversibel is.

Vier van de 21 patiënten die door KUDO beschreven werden, herstelden spontaan; de anderen overleden zonder dat er een adequate therapie was ingesteld. Wij zelf hebben thans een geval in het ziekenhuis dat als het ware in het tweede stadium is blijven „hangen”. Ook hier zijn de cortisolspiegels van het bloed normaal.

Wat de naam betreft: destijds (1956) stelde ik voor te spreken van het syndroom der acute pernicioze psychose om vanuit een neutrale basis het probleem nog weer eens opnieuw te beschouwen. Ik geef deze naam gaarne voor een betere. Niettemin zie ik het als een nadeel, indien dit zo karakteristieke klinische beeld verloren zou gaan in de „vergaarbak” van het acute delier. Immers de meeste delieren zijn acuut en ook een toevoeging zoals „met dodelijke afloop”, is niet karakteristiek, aangezien verschillende delieren een dodelijke afloop kunnen hebben (delirium tremens, post-traumatisch delier, enz.).

Binnenkort komen wij (in samenwerking met Dr. Tan en Dr. LEYNSE-YBEMA) uitvoerig op de neuro-fysiologische en biochemische aspecten terug in *Bulletin* (uitgave van de „Coördinatie Commissie Biochemisch Onderzoek”).

Literatuur: BURGUET, J. (1955) Délire aigu. *Encyclopedia medico-chirurgicale* 2, 1. — LINGJAERDE, O. (1961) Die Behandlung der akuten malignen Delirien. *Dtsch. med. Wschr.* 86, 160; (1964) Contributions to the study of the schizophrenias and the acute, malignant deliria. *J. Oslo Cy Hosp.* 14, 41. — TOLSMA, F. J. (1956) Acute „pernicious” psychoses. *Folia psychiat. neerl.* 59, 10.

Portugaal, januari 1970

F. J. TOLSMA

BERICHTEN

BUITENLAND

Groot-Brittannië

Tabak en kanker anno 1761. — Een artikel van D. E. REDMOND (*New Engl. J. Med.*, 1 jan. bl. 18) bevat gegevens omtrent een publikatie uit het jaar 1761 door Dr. JOHN HILL te Londen, getiteld „Cautions against the immoderate use of snuff. Founded on the known qualities of the tobacco plant; and the effects it must produce when this way taken into the body: and enforced by instances of persons who have perished miserably of diseases, occasioned, or rendered incurable by its use”. JOHN HILL (1716-1775) was arts en botanicus. Zijn officiële titel luidde „inspector general of Great Britain”. In zijn „Cautions” beschrijft hij zes patiënten met letaal verlopen „polypusses”, die hij beschouwt als gevolg van onmatig gebruik van snuif. Na 209 jaren klinkt het advies van JOHN HILL wonderlijk modern: Snuif werkt niet in alle gevallen kwaadaardig. Maar als vijf op de honderd mensen eraan te gronde gaan, wie zal dan kunnen zeggen als hij de gewoonte (van snuiven) aanneemt, dat hij tot de 95 behoort, die de dans ontspringen, dan wel tot de 5 die te gronde gaan?

Minder verkeersongelukken. — Er zijn in 1968 minder ongelukken op de weg gebeurd dan in enig jaar na 1962. Aldus een publikatie van het ministerie van transport. Ondanks de toeneming van het verkeer heeft de nieuwe drank-en-verkeerswet die in oktober 1967 van kracht werd, on-

middellijk tot een sterke vermindering van het aantal verkeersongelukken geleid. Ook de analyses van het bloed-alcoholgehalte steunen deze conclusie. In de tien maanden vóór oktober 1967 was het bloedalcoholgehalte bij 28 pct van de omgekomen autobestuurders boven de 80 mg per 100 ml. In de 12 maanden na invoering van de wet was dit bij slechts 15 pct het geval. (*Brit. med. J.*, 10 jan. bl. 123.)

Therapeutische abortus met behulp van prostaglandine. — In het *Lancet* van 24 januari (bl. 157) publiceren KARIM en FILSHE hun ervaringen bij 15 zwangeren die een therapeutische abortus ondergingen door middel van een intraveneuze infusie van prostaglandine, in een dosering van 50 µg per minuut. De abortus gelukte in 14 van de 15 gevallen, en was geheel compleet bij 13 vrouwen. Prostaglandine is de naam die EULER gaf aan een substantie die hij in 1936 in menselijk semen vond. Er zijn thans dertien verschillende prostaglandines uit semen geïsoleerd. Bij intraveneuze toediening van prostaglandine aan zwangeren begint de uterus reeds na enkele minuten te contraheren, eerst onregelmatig en zwakjes, maar na 10 à 15 minuten regelmatig en met toenemende frequentie en contractie-amplitude; na een tijdsverloop, variërend van 4 tot 24 uur, volgt de uitstoting, veelal van de gehele vrucht plus de placenta. Als bijwerkingen noemen de auteurs diarree en braken, naar zij veronderstellen door de werking van prostaglandine op het gladde spierweefsel van het maagdarmkanaal. Bij één vrouw van de vijftien lukte de abortus niet, hoewel de uterus zich goed contraheerde; toen de infusie 48 uur achtereen was toegediend, werd ze gestaakt. De abortus werd later uitgevoerd door intra-amniotische injectie van 150 ml van een 22½ pct keukenzoutoplossing. Een groep artsen in Zweden hebben het middel ook geprobeerd en beschrijven hun ervaringen in een ingezonden stuk (*ibid.* bl. 190). Bij hen was het resultaat minder frappant; zij pasten echter lagere doseringen toe.

Veranderde smaak van medicijn. — Er is in Engeland een tekort aan zoethout, althans aan succus liquiritiae, dat veel wordt gebruikt als smaakcorrigen in drankjes. Het ministerie van gezondheid heeft toegestaan dat de apotheken in plaats van zoethout gebrande suiker als smaakcorrigen in de drankjes doen. De Pharmaceutical Society adviseert haar leden, een uitleg omtrent de andere smaak te geven aan patiënten die een bepaalde medicijn al gedurende lange tijd gebruiken, ten einde ongerustheid over de mogelijkheid van een begane vergissing te voorkomen. Het *Pharmaceutical Journal* kenschetst de situatie als „unparalleled in the history of the National Health Service”. De oorzaak van het tekort is een mislukte oogst in Rusland, waar de zoethoutvelden te lijden hebben gehad van overstromingen. Ook voor 1970 wordt een geringe oogst verwacht. (*Med. News-Trib.* 23 jan. bl. 2.)

West-Duitsland

Toeneming poliomyelitis. — De minister van gezondheid, Frau KÄTHE STRÖBEL, heeft bevestigd dat er in de laatste jaren meer poliomyelitis in de Bondsrepubliek is voorgekomen: in 1966 t.m. 1968 deden zich achtereenvolgens 17, 54 en 59 gevallen voor. In 1969 zijn er tot de maand november 26 gevallen voorgekomen. De steeds groter wordende „Immunitätslucke” zou het gevolg zijn van de afnemende „Impfbereitschaft” onder de bevolking. (*Ärztl. Prax.*, 24 jan. bl. 419.)